

Kohtuasi C-722/22**Eelotsusetaotlus****Saabumise kuupäev:**

24. november 2022

Eelotsusetaotluse esitanud kohus:

Sofiyski gradski sad (Sofia linnakohus, Bulgaaria)

Eelotsusetaotluse kuupäev:

22. november 2022

KOHTUMÄÄRUS

[...]

Sofiyski gradski sad (Sofia linnakohus), kriminaalkolleegium [...]

[...]

Kriminaalmenetluse seadustiku (Nakazatelno protsesualen kodeks, edaspidi „NPK“) artikli 485 jj ning ELTL artikli 267 teise lõigu alusel algatatud menetlus

- 1 Riigisisene õigus, nagu seda on tõlgendanud Varhoven kasatsionen sad (Bulgaaria kõrgeim kassatsioonikohus, edaspidi „VKS“), ei luba konfiskeerida sõidukit, mida organiseeritud kuritegelik ühendus on kasutanud maksumärgita aktsiisikauba veoks. Samal ajal on alust eeldada, et liidu õiguse kohaselt on selline sõiduk kuriteovahend, ja sellisel juhul on vaja kohtulikult kontrollida, kas see tuleb konfiskeerida.
- 2 Seetõttu on vaja esitada eelotsusetaotlus. Eespool esitatud kaalutlustel tehakse järgmine

KOHTUMÄÄRUS

Euroopa Liidu Kohtule (edaspidi „Euroopa Kohus“) ESITATAKSE järgmine eelotsusetaotlus.

3 Eelotsuse küsimus

Kas raamotsuse 2005/212/JSK artikliga 2 koostoimes artikli 1 kolmanda taandega on kooskõlas riigisisese õiguse tõlgendus, millest tuleneb, et kuriteovahendina ei tule konfiskeerida sõidukit (sadulveok ja poolhaagis), mida on organiseeritud kuritegeliku ühenduse liikmed kasutanud suure koguse maksumärgita aktsiisikauba (sigaretid) hoidmiseks ja veoks?

4 Liidu õigus

Nõukogu 24. veebruari 2005. aasta raamotsus 2005/212/JSK, mis käsitleb kuritegevusega seotud tulu, kuriteovahendite ja omandi konfiskeerimist (ELT 2005, L 69, lk 49) (edaspidi „raamotsus 2005/212/JSK“)

Riigisisene õigus

- 5 Karistusseadustik (Nakazatelen kodeks, edaspidi „NK“), [...] teo toimepanemise ajal kehtinud redaktsioonis (*Darzhaven vestnik* (ametlik teataja, edaspidi „DV“⁴) nr 60/11)

Aktsiisi ja maksulao seadus (*Zakon za aktsizite i danachnite skladove*) [...], (edaspidi „ZADS“)

VKSi 18. detsembri 2013. aasta tõlgendusotsus nr 2 [...], (edaspidi „tõlgendusotsus nr 2/13“)

- 6 Vastavalt NK artikli 321 lõike 3 teisele lõigule koostoimes lõikega 2 karistatakse rikastumise eesmärgil kuritegelikus ühenduses osalemise eest kolme- kuni kümneaastase vangistusega.

Vastavalt NK artikli 234 lõike 2 punktile 3 koostoimes lõikega 1 karistatakse maksumärgita aktsiisikauba valdamise eest, kui maksumärk on seadusega ette nähtud ja kuriteo esemeks on kaup suures koguses, kahe- kuni kaheksa-aastase vangistusega ning ilmajätmisega õigusest töötada teatud kutsealadel või tegeleda teatud tegevusega.

ZADS artikli 2 punkt 2 näeb ette tubakatoodete maksustamise aktsiisiga. ZADS artikli 11 kohaselt kuuluvad tubakatoodete hulka sigaretid. ZADS artikli 4 punktis 7 on sätestatud, et tasumisele kuuluva aktsiisi tasumist tõendab maksumärk. Maksumärk kinnitatakse aktsiisikaubale – ZADS artikli 20 lõike 2 punkt 6 ja artikkel 64.

Seega on sigaretid aktsiisikaup, mille valdamine eeldab maksumärgi kinnitamist kaubale.

- 7 NK artikli 53 lõike 1 punkt a näeb ette, et isikule kuuluv vara, mida on kasutatud tahtliku kuriteo toimepanemiseks, konfiskeeritakse riigi tuludesse. Viidatud säte on sõnastatud järgmiselt:

„Artikli 53 lõige 1: Olenemata kriminaalvastutusest konfiskeeritakse riigi tuludesse:

a) teo toimepanijale kuuluvad esemed, mida kavatseti kasutada või kasutati tahtliku kuriteo toimepanemiseks.“

Riigisiseses õiguses ja kohtupraktikas loetakse kuriteo toimepanemiseks kasutatud sõiduk üldjuhul kuriteovahendiks.

- 8 Riigisiseses õigusteoorias kvalifitseeritakse maksumärgita aktsiisikaup NK artikli 234 lõike 1 alusel kuriteo esemeks. Kuritegu pannakse toime tegeliku võimu teostamisega kõnealuse kauba üle.

Kohtupraktikas on tekkinud küsimus, kas sellise kauba veoks ja hoidmiseks kasutatud sõidukid on kuriteovahendid, mistõttu tuleb need süüdi tunnistanud isikult konfiskeerida.

VKS märkis tõlgendusotsuses nr 2/13, et sõiduk, kust on leitud NK artiklis 234 sätestatud kuriteo esemeks olev maksumärgita kaup, ei ole kuriteovahend. Seetõttu ei saa [seda] sõidukit NK artikli 53 lõike 1 punkti a alusel kuriteovahendina konfiskeerida.

Kõnealune järeldus põhineb eeldusel, et kuritegu seisneb maksumärgita aktsiisikauba „valdamises“, millega on tegemist „olenemata kauba asukohast“ ja „olenemata ladustamise, hoidmise jmt kohast ja liigist“.

VKS sedastas, et „niivõrd kui valdus tuleneb kuriteo eseme käsitlemisest, tuleb sõidukit või veovahendit, kust maksumärgita aktsiisikaup leitakse, pidada vaid kauba üle tegeliku võimu teostamise kohaks“.

VKS jõudis järgmisele järeldusele:

„Sõiduk või veovahend, kust NK artikli 234 kohase kuriteo esemeks olev maksumärgita aktsiisikaup leiti, ei kuulu NK artikli 53 lõike 1 punkti a alusel konfiskeerimisele.“

Asjaolud

- 9 Jõustunud kohtulahenditele (prokuratuuriga 12. märtsil 2015 tehtud kokkulepe [sellele loa andmine] ja eelotsusetaotluse esitanud kohtu kriminaalasjas 23. juunil 2016 tehtud otsus, mida muudeti Apelativen spetsializiran nakazatelen sadi (kriminaalajade eriapellatsioonikohus) 13. aprilli 2018. aasta otsusega, mida omakorda muudeti VKSi 8. oktoobri 2018. aasta otsusega) tuginedes tuvastatakse järgmised eelotsusetaotlust puudutavad asjaolud:

1) AP, BP, OP ja PG osalesid 2011. aasta augustist kuni 2012. aasta juunini organiseeritud kuritegelikus ühenduses, mille eesmärk oli rikastumise eesmärgil toime panna NK artiklis 234 nimetatud kuritegusid (nimelt maksumärgita sigarettide valdamine), mis on kuritegu NK artikli 321 alusel. Selle teo eest mõisteti AP-le kolmeaastane vangistus, BP-le ja OP-le üheaastane vangistus ning PG-le kuuekuune vangistus; AP-le, BP-le ja OP-le mõisteti karistused tingimisi.

2) Kõnealune organiseeritud kuritegelik ühendus vedas 2011. aasta augusti teises pooles Kreekast Bulgaariasse maksumärgita sigarette, kasutades selleks sõidukit, mis koosnes OP omandis olevast Scania-sadulveokist [...] ja poolhaagisest [...], mille OP oli ostnud 10. augustil 2011.

Sadulveok, mille poolhaagisesse olid laaditud maksumärgita sigaretid, sai 19. augustil 2011 Ateenast Thessalonikisse sõites kahjustada. Seetõttu ostsid AP, BP ja GB 20. augustil 2011 Bulgaarias eraisikult kasutatud MAN-sadulveoki [...]; sõiduki eest tasusid nad sularahas; nad võtsid sadulveoki valduse kohe üle; seejärel andsid nad veoki üle OP-le, kes sõitis sellega 21. augustil 2011 Kreekasse. Seal paigaldas ta uuele sadulveokile poolhaagise, millesse olid laaditud maksumärgita sigaretid (313 500 sigaretikarpi 2,348 miljoni Bulgaaria leevi (BGN) väärtuses, mis vastab ligikaudu 1,2 miljonile eurole).

23. augustil 2011 sõitis OP sõidukiga Varnasse (Bulgaaria), kus sigaretid ühes laos maha laaditi. Politsei arestis sigaretid 24. augustil 2011.

Selle teo eest mõisteti AP-le ühe aasta ja üheteistkümne kuu pikkune vangistus, BP-le ja OP-le üheaastane vangistus ja GB-le nelja-aastane vangistus; AP-le, BP-le ja OP-le mõisteti karistused tingimisi.

3) [Prokuratuuriga] tehtud kokkuleppe põhjal, millele oli [kohtu poolt] luba antud ja mis puudutas ühte teist kuritegu, konfiskeeriti Scania-sadulveok [...].

Eelotsusetaotluse esitanud kohus jõudis omal algatusel tehtud hindamise alusel järeldusele, et ta peab tegema otsuse sadulveoki [...] ja MAN-sadulveoki konfiskeerimise kohta (kriminaalmenetluses neid ei arestitud).

10 Täiendavad asjaolud, mis ei puuduta otseselt eelotsuse küsimust :

Poolhaagise [...] ostis 10. augustil 2011 OP, kes tasus ostuhinna ja võttis poolhaagise kohe vastu; tehingu kohta ei sõlmitud aga ametlikku notariaalselt tõestatud müügilepingut. Sellest tulenevalt ei toimunud omandi kehtivat üleminekut¹.

MAN-sadulveoki [...] ostsid 20. augustil 2011 AP, BP ja GB, kes tasusid ostuhinna täissumma (eespool nimetatud) eraisikule ning said veoki valduse. Pärast 24. augustil 2011 toimunud sigarettide arestimist läks sadulveoki omand

¹ Bulgaaria õiguses tuleb sõidukite müügilepingud sõlmida notariaalselt. Tlk märkus.

29. augusti 2011. aasta notariaalselt tõestatud kirjaliku müügilepingu alusel eraisikult üle kolmandale isikule, kes ei olnud ükski süüdimõistetud isikutest (kolmas isik märgib, et ta andis lepingule vaid oma allkirja ega teadnud tehingust midagi; ta ei tasunud ostuhinda ega olnud sadulveokit kordagi näinud). Seetõttu sai kolmandast isikust pärast teo toimepanekut formaalselt sadulveoki omanik.

Kirjeldatud asjaolud võivad olulised olla vaid siis, kui tuvastatakse, et põhimõtteliselt on võimalik sadulveokit ja poolhaagist kuriteovahenditena konfiskeerida. Sellisel juhul tuleb edasise hindamise raames selgeks teha, kas need kuuluvad süüdimõistetud isikutele (kes tasusid ostuhinna, võtsid sõiduki viivitamatult enda valdusse ja kasutasid sõidukit kohe kuriteo toimepanemiseks) või kolmandatele isikutele (poolhaagis näiteks isikule, kes sai kätte tema nõutud ostuhinna ja andis poolhaagise üle OP-le; sadulveok näiteks isikule, kes müügilepingu ostjana allkirjastas).

Kõnealuse edasise hindamise raames võtab eelotsusetaotluse esitanud kohus arvesse Euroopa Kohtu märkusi kohtuasjas C-505/20 (12. mai 2022. aasta kohtuotsus RR ja JG (kolmandate isikute vara arestimine), EU:C:2022:376) ja esitab vajaduse korral Euroopa Kohtule uuesti eelotsusetaotluse.

Eelotsuse küsimused põhjendused

11 Kohaldatavad õigusnormid

Kuna teod pandi toime 2011. aastal, ei ole direktiiv 2014/42 kohaldatav. Seepärast palutakse eelotsuse küsimusega tõlgendada raamotsust 2005/212/JSK. Nagu nähtub põhjendusest 1, on [raamotsuse] eesmärk võitlus rahalist kasu taotleva piiriülese organiseeritud kuritegevuse vastu. Seega peaks raamotsus olema kohaldatav ka kuritegeliku ühenduse toime pandud kõrvalkuritegude suhtes, nagu maksumärgita sigarettide ebaseaduslik import ühest liikmesriigist teise liikmesriiki, kus neid sigarette edasi toimetatakse ja ladustatakse.

Euroopa Kohus on pealegi märkinud, et kõnealune raamotsus on kohaldatav kõikidel juhtudel, mil riigisisene õigus näeb ette pikema kui üheaastase vangistuse (14. jaanuari 2021. aasta kohtuotsus Okrazhna prokuratura – Haskovo ja Apelativna prokuratura – Plovdiv, C-393/19, EU:C:2021:8, punktid 38–41). See tingimus on põhikohtuasjas täidetud (vt eespool punkt 7), kuna osa mõistetud karistustest on pikemad.

12 Eelotsuse küsimus

Tõsiasi, et raamotsuse 2005/212/JSK artikli 1 kolmandas taandes ei viidata riigisisesele õiguskorrale, annab alust järeldada, et mõiste „kuriteovahend“ sisu peab olenemata riigisisestest eripäradest olema alati ühesugune.

12.1. Süüdimõistmine organiseeritud kuritegelikus ühenduses osalemise eest

Osalemine organiseeritud kuritegelikus ühenduses kuulub nõukogu 24. oktoobri 2008. aasta raamotsuse 2008/841/JSK organiseeritud kuritegevuse vastase võitluse kohta (ELT 2008, L 300, lk 42) kohaldamisalasse.

Käesoleval juhul on tuvastatud, et kuritegeliku ühenduse liikmed ostsid poolhaagise ja sadulveoki ning kasutasid neid vahetult pärast ostu nende kuritegude toimepanemiseks, mille esemeks olid selle ühenduse kuritegelikud toimingud. Tekib küsimus, kas tuleb eeldada, et kõnealuste esemete ostmises ja kasutamises kajastub osalemine kuritegelikus ühenduses vastavalt raamotsuse 2008/841 artikli 2 punktile a. Kui see on nii, kujutavad need esemed (poolhaagis ja sadulveok) endast kuriteovahendeid osalemiseks kuritegelikus ühenduses raamotsuse 2005/212/JSK artikli 3 kolmanda taande tähenduses.

12.2. Süüdimõistmine maksumärgita sigarettide valdamise eest

Põhikohtuasjas on tuvastatud, et maksumärgita sigaretid toodi Kreekast Bulgaariasse sadulveokile paigaldatud poolhaagises. Tegemist on eraldi esemetega, nimelt olid sigaretid laaditud poolhaagisesse ja poolhaagise pani liikuma sadulveok. See tähendab, et sadulveokit kasutati ainult sigarettide veoks, kuid poolhaagist kasutati sigarettide veoks ja hoidmiseks veo ajal.

Nendel juhtudel tekib küsimus, kas sadulveokit ja poolhaagist kasutati raamotsuse 2005/212/JSK artikli 1 kolmanda taande tähenduses kuriteovahenditena sellise kuriteo toimepanemiseks, mis vastab riigisisese õiguses „aktsiisikauba valdamise“ koosseisule. Eelkõige tekib küsimus, kas tõsiasi, et riigisisene õigus ei näe ette kriminaalkaristust maksumärgita sigarettide veo eest, vaid näeb kriminaalkaristuse ette üksnes selliste sigarettide valdamise eest, annab alust järeldada, et kui maksumärgita sigarete hoitakse samas sõidukis, mida kasutatakse ka sigarettide veoks, ei ole see sõiduk – sadulveok ja poolhaagis – kuriteovahend.

13 Eelotsusetaotluse esitanud kohtu hinnang

Tegevus, mille raames ostavad kuritegeliku ühenduse liikmed poolhaagise ja sadulveoki kavatsusega kasutada neid selle ühenduse kuritegelike toimingute tarbeks, on ühenduse sisesuhete aspekt. Järelikult kujutavad nimetatud esemed (poolhaagis ja sadulveok) endast kuriteovahendeid kõnealuses ühenduses osalemises seisneva kuriteo toimepanemiseks.

Riigisisene õigus näeb kriminaalkaristuse ette maksumärgita aktsiisikauba valdamise eest, kuid ei näe kriminaalkaristust ette sellise kauba veo eest. Siiski ei tähenda see, et veo ajal ei ole tegemist kauba valdamisega. Vastupidi, kauba valdamine tuleneb just kauba laadimisest sõidukisse ja kauba veost sõidukiga. Valdamine on tegelik võim kauba üle ja kauba vedu on sellise tegeliku võimu teostamise üks viis. Sõiduk (poolhaagis ja sadulveok) on seega vahend, mille kaudu toimub kauba valdamine.

Seega on mõlemad esemed (poolhaagis ja sadulveok) kuriteovahendid, mida on kasutatud jõustunud kohtulahenditega tuvastatud mõlema kuriteo toimepanemiseks.

14 Euroopa Kohtu otsuse tarvilikkus

Kui Euroopa Kohus peaks tegema järelduse, et sadulveokit ja/või poolhaagist saab pidada kuriteovahendiks raamotsuse 2005/212/JSK artikli 1 kolmanda taande tähenduses, peab eelotsusetaotluse esitanud kohus otsustama, kas need tuleb NK artikli 53 lõike 1 punkti a alusel konfiskeerida.

Sellisel juhul hindab [kohus] põhjalikult õigussuhteid süüdimõistetud isikute ja neile õigused üle andnud isikute vahel (sadulveoki puhul arvestades ka selle järgmisena omandanud isikut), et teha kindlaks, kas nimetatud esemed tuleb konfiskeerida, võttes arvesse kaitsemeetmeid põhiõiguste austamiseks vastavalt raamotsuse 200[5]/212 artiklile 5, sealhulgas omandiõigust, või tõhusate õiguskaitsevahendite tagamist nende õiguste kaitsmiseks vastavalt sama raamotsuse artiklile 4.

[...]

TÖÖDOKUMENT